

ISSN 2518-1467 (Online),
ISSN 1991-3494 (Print)

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҰЛТТЫҚ ҒЫЛЫМ АКАДЕМИЯСЫНЫҢ

Х А Б А Р Ш Ы С Ы

ВЕСТНИК

НАЦИОНАЛЬНОЙ АКАДЕМИИ НАУК
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

THE BULLETIN

THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES
OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

PUBLISHED SINCE 1944

1 (395)

JANUARY-FEBRUARY 2022

ALMATY, NAS RK

Қазақстан Республикасы Ұлттық ғылым академиясы «ҚР ҰҒА Хабаршысы» ғылыми журналының Web of Science-тің жаңаланған нұсқасы Emerging Sources Citation Index-те индекстелуге қабылданғанын хабарлайды. Бұл индекстелу барысында Clarivate Analytics компаниясы журналды одан әрі the Science Citation Index Expanded, the Social Sciences Citation Index және the Arts & Humanities Citation Index-ке қабылдау мәселесін қарастыруда. Web of Science зерттеушілер, авторлар, баспашылар мен мекемелерге контент тереңдігі мен сапасын ұсынады. ҚР ҰҒА Хабаршысының Emerging Sources Citation Index-ке енуі біздің қоғамдастық үшін ең өзекті және беделді мультидисциплинарлы контентке адалдығымызды білдіреді.

НАН РК сообщает, что научный журнал «Вестник НАН РК» был принят для индексирования в Emerging Sources CitationIndex, обновленной версии Web of Science. Содержание в этом индексировании находится в стадии рассмотрения компанией Clarivate Analytics для дальнейшего принятия журнала в the Science Citation Index Expanded, the Social Sciences Citation Index и the Arts & Humanities Citation Index. Web of Science предлагает качество и глубину контента для исследователей, авторов, издателей и учреждений. Включение Вестника НАН РК в Emerging Sources Citation Index демонстрирует нашу приверженность к наиболее актуальному и влиятельному мультидисциплинарному контенту для нашего сообщества.

NAS RK is pleased to announce that Bulletin of NAS RK scientific journal has been accepted for indexing in the Emerging Sources Citation Index, a new edition of Web of Science. Content in this index is under consideration by Clarivate Analytics to be accepted in the Science Citation Index Expanded, the Social Sciences Citation Index, and the Arts & Humanities Citation Index. The quality and depth of content Web of Science offers to researchers, authors, publishers, and institutions sets it apart from other research databases. The inclusion of Bulletin of NAS RK in the Emerging Sources Citation Index demonstrates our dedication to providing the most relevant and influential multidiscipline content to our community.

Бас редактор:

ҚОЙГЕЛДИЕВ Мәмбет Құлжабайұлы (бас редактор), тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі (Алматы, Қазақстан) Н = 3

Редакция алқасы:

ОМАРОВ Бауыржан Жұмаханұлы (бас редактордың орынбасары), филология ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі (Нұр-Сұлтан, Қазақстан) Н = 4

МАТЫЖАНОВ Кенжехан Слямжанұлы, филология ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА корреспондент мүшесі (Алматы, Қазақстан) Н = 1

САПАРБАЕВ Әбдіжапар Жұманұлы, экономика ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА құрметті мүшесі, Халықаралық инновациялық технологиялар академиясының президенті (Алматы, Қазақстан) Н = 4

ЙОВИЦА Радуге Патетре, Ph.D (археология), Нью-Йорк университетінің профессоры (Нью-Йорк, АҚШ) Н = 19

БАНАС Йозеф, әлеуметтану ғылымдарының докторы, Жешув технологиялық университетінің профессоры (Жешув, Польша) Н = 26

ЛУКЪЯНЕНКО Ирина Григорьевна, экономика ғылымдарының докторы, профессор, Украинаның еңбек сіңірген ғылым және техника қайраткері, «Киев-Могила академиясы» ұлттық университетінің кафедра меңгерушісі (Киев, Украина) Н = 2

МАКУЛОВА Айымжан Төлегенқызы, экономика ғылымдарының докторы, профессор, Нархоз Университеті (Алматы, Қазақстан) Н = 3

ИСМАҒҰЛОВ Оразақ Исмағұлұлы, тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі (Нұр-Сұлтан, Қазақстан) Н = 6

ӘБЖАНОВ Ханкелді Махмұтұлы, тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі (Алматы, Қазақстан) Н = 4

БИЖАНОВ Ахан Хұсайынұлы, саясаттану ғылымдарының докторы, ҚР ҰҒА корреспондент-мүшесі, Философия, саясаттану және дінтану институтының директоры (Алматы, Қазақстан) Н = 1

ТАЙМАҒАМБЕТОВ Жакен Қожахметұлы, тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі (Алматы, Қазақстан) Н = 4

СҮЛЕЙМЕНОВ Майдан Күнтуарұлы, заң ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі (Алматы, Қазақстан) Н = 1

САБИКЕНОВ Салахиден Нұрсарыұлы, заң ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі (Алматы, Қазақстан) Н = 2

ҚОЖАМЖАРОВА Дариякул Пернешқызы, тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі (Алматы, Қазақстан) Н = 2

БАЙТАНАЕВ Бауыржан Әбішұлы, тарих ғылымдарының докторы, ҚР ҰҒА академигі (Алматы, Қазақстан) Н = 1

БАЗАРБАЕВА Зейнеп Мүслімқызы, филология ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі (Алматы, Қазақстан) Н = 1

ШАУКЕНОВА Зарема Каукенқызы, әлеуметтану ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі (Алматы, Қазақстан) Н = 1

ЖОЛДАСБЕКОВА Баян Өмірбекқызы, филология ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА корреспондент мүшесі (Алматы, Қазақстан) Н = 2

НУРҚАТОВА Лязгат Төлегенқызы, әлеуметтану ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА корреспондент мүшесі (Алматы, Қазақстан) Н = 1

ӘБІЛҚАСЫМОВА Алма Есімбекқызы, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Ресей білім академиясының академигі (Мәскеу қ.), Педагогикалық білім беруді дамыту орталығының директоры (Алматы, Қазақстан) Н = 1

ШИШОВ Сергей Евгеньевич, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, педагогика кафедрасының меңгерушісі, К.Г. Разумовский атындағы Мәскеу мемлекеттік технологиялар және басқару университетінің Әлеуметтік-гуманитарлық ғылымдар және технологиялар факультетінің деканы (Мәскеу, Ресей) Н = 34

ДЫБО Анна Владимировна, филология ғылымдарының докторы, РҒА корреспондент-мүшесі, РҒА Тіл білімі институтының Орал-алтай тілдері бөлімінің меңгерушісі (Мәскеу, Ресей) Н = 3

«Қазақстан Республикасы Ұлттық ғылым академиясының Хабаршысы».

ISSN 2518-1467 (Online),

ISSN 1991-3494 (Print).

Меншіктенуші: «Қазақстан Республикасының Ұлттық ғылым академиясы» РҚБ (Алматы қ.). Қазақстан Республикасының Ақпарат және коммуникациялар министрлігінің Ақпарат комитетінде 12.02.2018 ж. берілген № 16895-Ж мерзімдік басылманың тіркеуіне қойылу туралы куәлік.

Тақырыптық бағыты: *әлеуметтік ғылымдар саласындағы зерттеулерге арналған.*

Мерзімділігі: жылына 6 рет.

Тиражы: 300 дана.

Редакцияның мекен-жайы: 050010, Алматы қ., Шевченко көш., 28, 219 бөл., тел.: 272-13-19

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/>

© Қазақстан Республикасының Ұлттық ғылым академиясы, 2021

Типографияның мекен-жайы: «Аруна» ЖК, Алматы қ., Мұратбаев көш., 75.

Главный редактор:

КОЙГЕЛЬДИЕВ Мамбет Кулжабаевич (главный редактор), доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК (Алматы, Казахстан) Н = 3

Редакционная коллегия:

ОМАРОВ Бауыржан Жумаханулы (заместитель главного редактора), доктор филологических наук, профессор, академик НАН РК (Нур-Султан, Казахстан) Н = 4

МАТЫЖАНОВ Кенжехан Слямжанович, доктор филологических наук, профессор, член-корреспондент НАН РК (Алматы, Казахстан) Н = 1

САПАРБАЕВ Абдижапар Джуманович, доктор экономических наук, профессор, почетный член НАН РК, президент Международной академии инновационных технологий (Алматы, Казахстан) Н = 4

ЙОВИЦА Радуга Пэтрэ, доктор философии (Ph.D, археология), профессор Нью-Йоркского университета (Нью-Йорк, США) Н = 19

БАНАС Йозеф, доктор социологических наук, профессор Жешувского технологического университета (Жешув, Польша) Н = 26

ЛУКЪЯНЕНКО Ирина Григорьевна, доктор экономических наук, профессор, заслуженный деятель науки и техники Украины, заведующая кафедрой Национального университета «Киево-Могилянская академия» (Киев, Украина) Н = 2

МАКУЛОВА Айымжан Тулегеновна, доктор экономических наук, профессор, Университет Нархоз (Алматы, Казахстан) Н = 3

ИСМАГУЛОВ Оразак Исмагулович, доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК (Нур-Султан, Казахстан) Н = 6

АБЖАНОВ Ханкелди Махматович, доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК (Алматы, Казахстан) Н = 4

БИЖАНОВ Ахан Хусаинович, доктор политических наук, член-корреспондент НАН РК, директор Института философии, политологии и религии (Алматы, Казахстан) Н = 1

ТАЙМАГАМБЕТОВ Жакен Кожаметович, доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК (Алматы, Казахстан) Н = 4

СУЛЕЙМЕНОВ Майдан Кунтуарович, доктор юридических наук, профессор, академик НАН РК (Алматы, Казахстан) Н = 1

САБИКЕНОВ Салахиден Нурсариевич, доктор юридических наук, профессор, академик НАН РК (Алматы, Казахстан) Н = 2

КОЖАМЖАРОВА Дариякуль Пернешевна, доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК (Алматы, Казахстан) Н = 2

БАЙТАНАЕВ Бауржан Абишевич, доктор исторических наук, академик НАН РК (Алматы, Казахстан) Н = 1

БАЗАРБАЕВА Зейнеп Муслимовна, доктор филологических наук, профессор, член-корреспондент НАН РК (Алматы, Казахстан) Н = 1

ШАУКЕНОВА Зарема Каукеновна, доктор социологических наук, профессор, академик НАН РК (Алматы, Казахстан) Н = 1

ЖОЛДАСБЕКОВА Баян Омирбековна, доктор филологических наук, профессор, член-корреспондент НАН РК (Алматы, Казахстан) Н = 2

НУРКАТОВА Лязгат Толегеновна, доктор социологических наук, профессор, член-корреспондент НАН РК (Алматы, Казахстан) Н = 1

АБЫЛКАСЫМОВА Алма Есимбековна, доктор педагогических наук, профессор, академик НАН РК, академик Российской академии образования (г. Москва), директор Центра развития педагогического образования (Алматы, Казахстан) Н = 1

ШИШОВ Сергей Евгеньевич, доктор педагогических наук, профессор, заведующий кафедрой педагогики, декан факультета Социально-гуманитарных наук и технологий Московского государственного университета технологий и управления имени К.Г. Разумовского (Москва, Россия) Н = 34

ДЫБО Анна Владимировна, доктор филологических наук, член-корреспондент РАН, заведующий отделом урало-алтайских языков Института языкознания РАН (Москва, Россия) Н = 3

«Вестник Национальной академии наук Республики Казахстан».

ISSN 2518-1467 (Online),

ISSN 1991-3494 (Print).

Собственник: РОО «Национальная академия наук Республики Казахстан» (г. Алматы). Свидетельство о постановке на учет периодического печатного издания в Комитете информации Министерства информации и коммуникаций и Республики Казахстан № 16895-Ж, выданное 12.02.2018 г.

Тематическая направленность: *посвящен исследованиям в области социальных наук.*

Периодичность: 6 раз в год.

Тираж: 300 экземпляров.

Адрес редакции: 050010, г. Алматы, ул. Шевченко, 28, ком. 219, тел. 272-13-19

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/>

© Национальная академия наук Республики Казахстан, 2022

Адрес типографии: ИП «Аруна», г. Алматы, ул. Муратбаева, 75.

Editor in chief

KOIGELDIEV Mambet Kulzhabaevich (Editor-in-Chief), Doctor of History, Professor, Academician of NAS RK (Almaty, Kazakhstan) H = 3

Editorial board:

OMAROV Bauyrzhan Zhumakhanuly (Deputy Editor-in-Chief), Doctor of Philology, Professor, Academician of NAS RK (Nur-Sultan, Kazakhstan) H = 4

MATYZHANOV Kenzhakhan Slyamzhanovich, Doctor of Philology, Professor, Corresponding Member of NAS RK (Almaty, Kazakhstan) H = 1

SAPARBAYEV Abdizhappar Dzhumanovich, Doctor of Economics, Professor, Honorary Member of NAS RK, President of the International Academy of Innovative Technology, (Almaty, Kazakhstan) H = 4

JOVICA Radu Petre, Ph.D, History, Archeology, Professor, New York University (New York, USA) H = 19

BANAS Joseph, Doctor of Social science, Professor, Rzeszow University of Technology (Rzeszow, Poland) H = 26

LUKYANENKO Irina, doctor of economics, professor, honored worker of Science and Technology of Ukraine, head of the department of the National University «Kyiv-Mohyla Academy» (Kiev, Ukraine) H = 2

MAKULOVA Aymzhan Tulegenovna, doctor of economics, professor, Narkhoz University (Almaty, Kazakhstan) H = 3

ISSMAGULOV Orazak Issmagulovich, Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of NAS RK (Nur-Sultan, Kazakhstan) H = 6

ABZHANOV Khankeldi Makhmutovich, Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of NAS RK (Almaty, Kazakhstan) H = 4

BIZHANOV Akhan Khusainovich, Doctor of Political Sciences, Corresponding Member of NAS RK, Director of the Institute of Philosophy, Political Science and Religion (Almaty, Kazakhstan) H = 1

TAIMAGAMBETOV Zhaken Kozhakhmetovich, Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of NAS RK, (Almaty, Kazakhstan) H = 4

SULEYMENOV Maidan Kuntuarovich, Doctor of Law, Professor, Academician of NAS RK (Almaty, Kazakhstan) H = 1

SABIKENOV Salakhiden Nursarievich, Doctor of Law, Professor, Academician of NAS RK (Almaty, Kazakhstan) H = 2

KOZHAMZHAROVA Dariyakul Perneshevna, Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of NAS RK (Almaty, Kazakhstan) H = 2

BAITANAEV Baurzhan Abishevich, Doctor of Historical Sciences, Academician of NAS RK (Almaty, Kazakhstan) H = 1

BAZARBAYEVA Zeinep Muslimovna, Doctor of Philology, Professor, Academician of NAS RK (Almaty, Kazakhstan) H = 1

SHAUKENOVA Zarema, Doctor of Sociology, Professor, Academician of NAS RK (Almaty, Kazakhstan) H = 1

DZHOLDASBEKOVA Bayan Umirbekovna, Doctor of Philology, Professor, Corresponding Member of NAS RK H = 2

NURKATOVA Lyazzat Tolegenovna, Doctor of Social Sciences, Professor, Corresponding Member of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan (Almaty, Kazakhstan) H = 1

ABYLKASYMOVA Alma Yessimbekovna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Academician of NAS RK, academician of the Russian Academy of Education (Moscow), Director of the Center for the Development of Pedagogical Education (Almaty, Kazakhstan) H = 1

SHISHOV Sergey, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Pedagogy, Dean of the Faculty of Social Sciences and Humanities and Technologies of the Razumovsky Moscow State University of Technologies and Management (Moscow, Russia) H = 34

DYBO Anna Vladimirovna, Doctor of Philology, Corresponding Member of the Russian Academy of Sciences, Head of the Department of Ural-Altai Languages of the Institute of Linguistics of the Russian Academy of Sciences (Moscow, Russia) H = 3

Bulletin of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan.

ISSN 2518-1467 (Online),

ISSN 1991-3494 (Print).

Owner: RPA «National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan» (Almaty). The certificate of registration of a periodical printed publication in the Committee of information of the Ministry of Information and Communications of the Republic of Kazakhstan No. **16895-Ж**, issued on 12.02.2018.

Thematic focus: *it is dedicated to research in the field of social sciences.*

Periodicity: 6 times a year.

Circulation: 300 copies.

Editorial address: 28, Shevchenko str., of. 220, Almaty, 050010, tel. 272-13-19

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/>

Б. Сатершинов^{1*}, А. Әбдіраманова²

ҚР БҒМ ҒК Философия, саясаттану және дінтану институты, Алматы, Қазақстан;
Қорқыт ата атындағы Қызылорда университеті, Қызылорда, Қазақстан.
E-mail: bakhyt-zhan@mail.ru

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ДІН: ОТАРЛАУ МЕН КЕҢЕСТЕНДІРУ САЯСАТЫНДАҒЫ САБАҚТАСТЫҚ

Аннотация. Қазақстанда бірнеше ғасыр бойы үстемдік еткен ресейлік отаршылдық жүйе мен кеңестік тоталитарлық режим қазақ халқының ұлттық болмысы мен санасы, тілі мен дәстүрлі мәдениетімен қатар, ұстанған дініне де орасан зор нұқсан келтірді. Өзіндік көшпелі өркениеттік дағдысы мен менталитеті болған қазақ қоғамын дәстүрлі діннен айыру патшалық Ресейде де, атеистік кеңес өкіметінде де мақсатты түрде жүргізілді. Қазақ жерін отарлауды көздеген Ресей империясы қазақ діні мен тіліне аса назар аудара отырып, діни сенімнің негізгі ұғымдары мен бағыттарын, қағидаларын бұрмалау арқылы ұлттың санасын бірте-бірте жаулап алудың маңыздылығын, оны миссионерлер арқылы жүзеге асырудың қажеттігін түсінді. Яғни, бұл мақаладағы біздің айтпағымыз, дәстүрлік қазақ қоғамы, басқа да шығыстық ұлт-ұлыстармен қатар, отаршылдық үрдістерді бастан кешірді. Патшалық Ресейдің өз империясында жүргізген отаршылдығы тұтастай алғанда батыс әлемінің отаршылдығының құрамдас бөлігі болды. Бұл үрдіс КСРО тұсындағы тоталитарлық қоғамда жалғасын тапты және бұл екі формациялық құбылыстар ресми теориялық тұрғыда бірін-бірі теріске шығарғанымен, артта қалған аймаққа қатысты олардың арасында астыртын сабақтастық болды. Кезінде патшалық биліктің бюрократиялық аппаратының шенеуніктері жүргізген номенклатуралық әдіс-тәсілді кейіннен большевиктер мен коммунистер одан ары тереңдете жалғастырды. Кеңестік бейімдеу немесе зорлықпен модернизациялау мәжбүрлеп отырықшыландыру, индустриалдандыру және мәдени төңкеріс жолымен жүрді. Әсіресе, сталиндік режиммен сипатталатын XX ғасырдың 20-30-жылдары мен 50-жылдарының бас кезіндегі саяси қуғын-сүргін құрбандарың қатарында дәстүрлі дін өкілдерінің саны көп болды. Тарихтан тағылым алып, бұл жасалған қиянатқа мемлекеттік деңгейде баға беріп, тарихи әділетті қалпына келтіру – бұл келер ұрпақ алдындағы орасан зор жауапкершіліктен туындайды.

Түйінді сөздер: атеизм, ақтау, дәстүрлі дін, идеология, қуғын-сүргін, отаршылдық, тарих.

Б. Сатершинов^{1*}, А. Абдираманова²

¹Институт философии, политологии и религиоведения КН МОН РК, Алматы, Казахстан;

²Қызылординский университет имени Коркыт ата, Кызылорда, Казахстан.

E-mail: bakhyt-zhan@mail.ru

РЕЛИГИЯ В КАЗАХСТАНЕ: ПРЕЕМСТВЕННОСТЬ В ПОЛИТИКЕ КОЛОНИАЛИЗМА И СОВЕТИЗАЦИИ

Аннотация. За несколько веков господства российской колониальной системы и советского тоталитарного режима в Казахстане был нанесен огромный урон национальному самосознанию и быту, языку и самобытной культуре, а также традиционному религию казахского народа. И в царской России, и в советской атеистической власти целенаправленно велась политика искоренения традиционного вероисповедания казахского общества, имевшего своеобразную кочевую цивилизацию и ментальность. Российский царский империализм в целях постепенной колонизации казахских земель придавал

значение его вере и языку, размывая основные столпы и ритуальные практики религиозной традиции, пытался завладеть национальным самосознанием народа путем миссионерской деятельности. То есть, как в статье рассматривается, традиционное казахское общество, как и другие восточные сообщества, подвергалось колониальному гнету. В этом плане колонизаторские меры царской России, осуществляемые в своей империи, являются составной частью завоевательной экспансии западного мира в целом. Этот процесс нашел свое продолжение в тоталитарном обществе при СССР. Хотя эти две формационные явления официально и теоретически друг друга взаимоисключают, на деле в отношении отсталого региона негласно обнаруживают некоторую преемственность. Номенклатурные приемы, начатые чиновниками бюрократического аппарата царской власти, были углубленно продолжены большевиками коммунистической партии. Советская насильственная модернизация или адаптация проходила путем вынужденной коллективизации, индустриализации и культурной революцией. Особенно велика была потеря материальных и человеческих ресурсов во время сталинского режима в 20-, 30-е и начала 50-х годов XX столетия. Пострадали миллионы, в том числе религиозное духовенство. Извлечь урок из истории восстановления исторической справедливости-это ответственность и долг перед подрастающим поколением.

Ключевые слова: атеизм, идеология, история, колониализм, реабилитация, репрессия, традиционная религия.

B. Satershinov¹, A. Abdiramanova²

Institute for Philosophy, Political Science and Religious Studies of Ministry of Education and Science,
Committee of Science, Almaty, Kazakhstan;
Korkyt Ata Kyzylorda University, Kyzylorda, Kazakhstan.
E-mail: bakhyt-zhan@mail.ru

RELIGION IN KAZAKHSTAN: CONTINUITY IN THE POLITICS OF COLONIALISM AND SOVIETIZATION

Abstract. For several centuries of the domination of the Russian colonial system and the Soviet totalitarian regime in Kazakhstan, huge damage was done to the national identity and way of life, language and original culture, as well as the traditional religion of the Kazakh people. Both in tsarist Russia and in the Soviet atheistic government, a policy of eradication of the traditional religion of the Kazakh society, which had a peculiar nomadic civilization and mentality, was purposefully pursued. Russian tsarist imperialism tried to take possession of the national identity of the people through missionary activities in order to gradually colonize the Kazakh lands, attached importance to its faith and language, eroding the main pillars and ritual practices of the religious tradition. As the article discusses, the traditional Kazakh society, like other eastern communities, was subjected to colonial oppression. In this regard, the colonial actions carried out in their empire are an integral part of the aggressive expansion of the Western world as a whole. This process found its continuation in the totalitarian society under the USSR. Although these two formational phenomena are officially and theoretically mutually exclusive, in fact, in relation to the backward region, they secretly reveal some continuity. The nomenclature methods begun by the officials of the bureaucratic apparatus of the tsarist government were in depth continued by the Bolsheviks of the Communist Party. Soviet forced modernization or adaptation took place through forced collectivization, industrialization and cultural revolution. The loss of material and human resources was especially great during the Stalinist regime in the 20s, 30s and early 50s of the 20th century. Millions suffered, including religious clergy. Drawing a lesson from history, restoring historical justice it is a responsibility and duty to the younger generation.

Key words: Atheism, Ideology, History, Colonialism, Rehabilitation, Repression, Traditional Religion.

Кіріспе. Тоталитарлық мемлекеттен құқықтық мемлекетке өтудегі өте маңызды мәселелердің бірі саяси қуғын-сүргін құрбандарын ақтау болып табылады. Өйткені халықаралық деңгейде мойындалған адам мен азамат еркіндіктері мен құқықтары декларациясына сәйкес, мемлекет өз органдары мен лауазымды тұлғаларының қызмет барысында әр азаматқа қатысты заңсыз қимылмен келтірген залалы үшін жауапты болып, материалдық және моральдық құнын өтеуі тиіс. Ал кеңес дәуірінде «халық атынан» үкім шығарып, билік жүргізген коммунистік партиялық номенклатура миллиондаған жазықсыз адамдарды саяси және діни көзқарастары мен әлеуметтік және ұлттық тектеріне бола

қуғын-сүргін мен зобалаңға ұшыратқаны белгілі. 1920-30-жылдар мен 50-жылдардың басындағы қазақ қасіреті осының бір үлкен мысалы. Мұндай адами, ұлттық және әлеуметтік травмадан айығудың бір жолы – реабилитация немесе ақтау болып табылады.

Бұл құрбан болған адамдардың ұрпақтарының ғана немесе әдебиет пен өнер туындылары арқылы әлеуметтік жадыны жаңғыртуға тырысқан қоғамның ғана жұмысы емес. Бұл – тарихтан сабақ алу үшін, лайықты құқықтық және саяси бағасын беріп, тарихи әділеттілікті қалпына келтіру үшін ұрпақ алдындағы орасан зор жауапкершіліктен туындайтын мемлекеттік мәселе.

Тәуелсіздіктің тұғыры нық болып, болашаққа батыл қадам жасау үшін де ұлттың өткен тарихына деген аялы қатынас қажет. Бұл бағыттағы мемлекеттік іс-шаралар еліміз егемендік алған кезеңнен бері іске асырылып келеді. 1992-жылы Қазақстан Республикасы Жоғары кеңесінің жанында қуғын-сүргін құрбандарын ақтау жөнінде комиссия құрылды. Оның жұмысының барысында Елбасы Н. Назарбаевтың қолымен 1993-жылдың 14-сәуірінде ҚР «Жаппай саяси қуғын-сүргін құрбандарын ақтау жөнінде» Заңы қабылданды. Жаппай репрессия орын алған сұрқия кезеңнен алпыс жыл өткен соң 1997 жыл «Қоғамдық келісім және саяси қуғын-сүргін құрбандарын еске алу жылы» деп жарияланды. Тоталитарлық биліктің өктемдігі тұсында тауқыметті халқымыздың басына түскен орасан зор зұлматтың қанқұйлы қасіретінің енді қайталанбауын көзі тірі ұрпақ келер ұрпаққа аманат етіп тапсырды. Тоталитарлық өткеннің бұл тақсыретті тағылымы осыдан дұрыс қорытынды шығарып, ел дамуының өркениетті де ізетті үрдісін ұстануға, өшпенділік пен кекшілдіктен гөрі жарастық пен кешірімді ұстануға үндейді.

Одан кейінгі 1998 жылдың «Халық бірлігі мен ұлттық тарих жылы», 1999 жылдың «Ұрпақтар бірлігі мен сабақтастығы жылы» деп жариялануы жоғарыда келтірілген саясаттың заңды жалғасы болды. Төл тарихты тану арқылы Қазақстан халықтарының береке-бірлігін, ынтымағы мен жарастығын, достастығы мен туыстастығын одан әрі нығайту мақсат етілді. Жетпіс жыл бойы халқымыздың өзіне лайық тарихы тұмшаланып айтылмай келген, айтылса да саясаттың ыңғайына қарай бұрмаланып, теріс түсіндіріліп келгені белгілі. Сондықтан да тәуелсіздік тынысымен арқаланған халықтың өз тарихы мен тағдырына бет бұруы заңды құбылыс.

Қазақстанның қазіргі президенті Қасымжомарт Кемелұлы Тоқаев мемлекеттің ішкі және сыртқы саясатында сабақтастықты ұстанып, «Саяси қуғын-сүргін құрбандарын толық ақтау жөніндегі мемлекеттік комиссия туралы» Заңның жобасына 24-қараша күні қол қойып бекітті. Бұл құжат бойынша, мемлекеттік комиссияның негізгі міндеті саяси репрессия құрбандарын толығымен заңнамалық және саяси тұрғыда ақтау болып табылады. Комиссияны Қазақстанның мемлекеттік хатшысы басқарып, оның құрамына ғалымдар, мемлекеттік органдардың жетекшілері, Ұлттық және мемлекеттік мұрағат жетекшілері, қоғамдық ұйымдар өкілдері кірді. Жұмыс топтарына республикалық және жергілікті деңгейдегі сарапшылар тартылды. Президент Қ.К. Тоқаевтың ақтаудағы ақтандақтарды жойып, репрессия құрбандарын толық реабилитация жасау жөніндегі мемлекеттік комиссия құруы, Қазақстан тарихын еуроцентристік әдіс-тәсілдерден және коммунистік клишеден аулақ академиялық тұрғыда қайта жазуды тапсыруы билік пен халықтың қоғамдық санасындағы құлдық вирустан біртіндеп арылудың кезеңдерін байқатса керек.

Ғылыми әдіс-тәсілдер мен материалдар. Бұл мақалада авторлар Қазақстандағы ресейлік отаршылдық және кеңестік авторитарлық режимнің дәстүрлі дінге қарсы жүргізген технологиялық және репрессиялық шараларын және оның салдарларын сипаттауда, олардың астарлы саясаты мен идеологиясын айқындауда тарихи салыстырмалы зерттеулердің әдіснамалық қондырғыларын қолданады. Сондай-ақ, бастапқыда электоралды мінез-құлықты зерттеу үшін қолданылған «себеп шұңқыры» деп аталған мичигандық саясаттанулық әдіснамалық құралды қазақстандық қоғамның әлеуметтік, саяси, экономикалық, мәдени, рухани жаңғыру үдерістерінің себеп-салдарлық байланыстары мен өзара тәуелділік мәселелерін теориялық талдауда қолдануға болады [1, с. 178-186.].

Отаршылдық құбылысы және орыстандыру мен шоқындыру амалдары. Құлдық сана бұл – ұзақ уақыт отаршылдықтың қамытын кигеннен қалған дерт. Жергілікті халықты мәдениеті мен салт-дәстүрінен, тілі және дінінен айыру арқылы жүзеге асқан отаршылдықтың төркіні тарихтың тереңінде жатыр. XV ғасырдың соңынан бастап батыс еуропалықтар түземдіктерді қырғынға ұшыратып, Жаңа дүниені жаулап алса, XVI ғасырда Мәскеу патшалығы Алтын Орданың жұрнағы Қазан қаласы мен хандығын басып алды. Осылайша, Шығыстың күні батты да, Батыс дүниежүзілік отаршылдықты бастады. 1492-жылдан 1914-жылдар аралығында жер шарының 84% еуропалықтардың қол астында болды.

Қанаушы мемлекеттің отар елдерге ықпалын зерттеушілер әрқилы түсіндіреді. Мысалы, бір зерттеушілер бұл ықпалдардың қатарына ауру тарату, теңсіз қоғамдық қатынастарды орнықтыру, жергілікті халықтарды қанау, еуропалық емес этностарға қарты этноцид [2] жатқызса, екінші зерттеушілер отар елдерге метрополиядан медицинаның дамуы, жаңа әлеуметтік институттардың қалыптасуы, аболиционизм, инфоқұрылымның жетілуі және технологиялық прогресстің енгенін атап өтеді [3]. Демек колониализмнің өркениетті және тағылық түрлері болғанын байқаймыз [4].

Отаршылдық технологиялық тұрғыда әлсіз бөгде елді немесе халықты әскери, саяси және экономикалық тәсілдермен қанаушылықты көздеді. Отарлаушы елдер өз мүдделеріне сай, басып алған елді тереңірек зерттеу үшін осы аймақтың материалдық және адами ресурстарын анықтау, басып алынған территорияның өндіргіш күштерін зерттеу сияқты прагматикалық мақсаттарға сәйкес академиялық экспедициялар жіберіліп отырды. Саяси конъюнктуралық сипатқа ие шығыстанушылық немесе ориенталистік бұл академиялық материалдар түземдіктердің өмірінің барлық алуан қырын қамтығандықтан кешенді сипатқа ие болды. Колонияландыру барысында жергілікті тұрғындар мен аборигендерді шұрайлы жерлерден ығыстырумен қатар, олардың мәдениетін, тілі мен дінін, тіпті нәсілдік кемсітушілікке ұластырып, сегрегация, апартеид, геноцид құбылыстарын ұйымдастырды, олардың адами және азаматтық құқықтары аяққа тапталды.

Еуропа халықтарының басқа халықтардан батысеуропалық өркениеттің өзге мәдениеттерден үстемдігін ашық та астыртын жариялайтын еуроцентристік үрдіс пен идеология пайда болды. Оған өздерінше жоғары зияткерлік пен мәдениетке, кірпияз талғам мен әдепке ие деп саналатын қауымға соқыр еліктеумен сипатталатын снобизм қосылды.

Яғни, біздің айтпағымыз, өзіндік көшпелі өркениеттік дағдысы мен ұстанымы болған дәстүрлік қазақ қоғамы да, басқа да шығыстық ұлт-ұлыстармен қатар, осы үрдістерді бастан кешірді. Патшалық Ресейдің өз империясында жүргізген отаршылдығы да батыстық отаршылдықтың құрамдас бөлігі болды. Және де ол КСРО тұсындағы тоталитарлық қоғамда жалғасын тапты. Кезінде патшалық биліктің бюрократиялық аппаратының шенеуніктері жүргізген номенклатуралық әдіс-тәсілді кейіннен большевиктер мен коммунистер одан ары жалғастырды. Мұны көрнекті тарихшы ғалым Мәмбет Қойгелдиев өзінің «Қорғансыздың күнін кешкендер» [5, 304 б.] және «Қиянат анатомиясы» [6, 360 б.] еңбектерінде тарихи айғақтармен, архивтік құжаттармен тәптіштеп дәлелдеп жазған. Әсіресе, «Қиянат анатомиясы» деген атаудың өзі айтып тұрғандай, профессор Мәмбет Қойгелдиев аталмыш еңбегінде қазақ халқы үшін егемендік инстанциядағы дербес мемлекеттілікті ұлттық саяси тәуелсіздікпен байланыстырады, кеңестік өкіметтің өзегінде жатқан тап күресі теориясы дәстүрлі қазақ қоғамның ішкі әлеуметтік құрылымымен мүлдем сәйкес келмейтінін, Қазақ кеіестік республикасының аты қазақ болғанымен, заты бөтен, яғни билікті шын мәнінде коммунистік партия номенклатурасының эмиссарлары жүргізгенін атап өтіп, қазақ елі мен ұлтының XX ғасырдағы өткеніне қатысты маңызды теориялық тұжырымдар жасайды. Алаштық ұлт көсемдерінің бірі Ахмет Байтұрсынұлының «Біз, қазақтар Қазақ республикасы деген атауды малданып жүрміз, ал бұл Республиканың мазмұны біздікі емес қой, оның иесі де біз емеспіз» деген шынайы пікірін дәйектеп береді [6, 14-87 бб.]. Бұл теориялық алғышарттар кеңес дәуірінде орыс отаршылдығының кеңес дәуірінде одан ары жалғасқандығын меңзеп тұр. Алаш көсемдері мен М. Шоқай бастаған түркістаншылдықтар ұлттық негіздегі модернизация мен саяси тәуелсіздік міндетін шешудің аз-ақ алдында тұрды. Алайда, тарихи тағдыр басқа жолға бұрды, миллиондаған адамдардың өмірін ойран қылған мәжбүрлікпен, зорлықпен жүрген кеңестік модернизация қазақ халқын дәстүрлі тамырынан ажыратып жіберуге шақ қалды.

Отаршылдық пен кеңестік кезеңдегі қазақ қоғамын дәстүрлі діннен айыруына келсек, бұл саясаттың мақсатты түрде жүргізілгенін және олардың арасындағы астыртын сабақтастықты аңғаруға болады. Қазақ жерін отарлауды көздеген Ресей империясы қазақ діні мен тіліне аса назар аудара отырып, діни сенімнің негізгі ұғымдары мен бағыттарын, қағидаларын бұрмалау арқылы ұлттың санасын бірте-бірте жаулап алудың маңыздылығын, миссионерлер арқылы жүзеге асырудың қажеттігін түсінді. Патша үкіметінің қазақ жеріндегі миссионерлік әрекеті орыстардың ішкерілей еніп, бекіністер, станицалар салынуы кезінен-ақ байқалды. Түрлі сый-сияпатпен жергілікті халықтың әбден сеніміне енген шенеуніктер қазақ халқының сенгіш, көмбіс екендігіне, айла-тәсілмен ұстауға болатындықтарына көздері жетіп, бұл әрекеттерін жалғастыра берді.

Жалпы мұсылмандарды орыстандыру, шоқындыру саясаты XVIII ғасырдың басынан басталды. 1731 жылы Сенаттың қасынан «Шоқындыру кеңсесі» құрылып, Қазан қаласында руханият академиясы ашылып, сенімді өкілдерін даярлау ісіне белсене кірісті. Сөйтіп, қазақ жерінде миссионерлік саясатты бастамас бұрын олар бұратана қатарындағы татар, ноғай, башқұрт сияқты халықтардың шоқындырумен

өздеріне аса сенімді, айтқанына көнетін, айдауына жүретін өкілдер даярлай бастады. Православие дініне көшуге көнбеген немесе бас тартқандарды жазалау қолға алынды. Жалпы миссионерлердің миссиясының басты мақсаты шоқынған бұратаналарды бұрыннан бойларында қалыптасып қалған адасулықтан, соқыр нанымнан, ырымшылдықтан тазарту, тәрбиелеу болды. Бұл саясат бастапқы кезде кедергілерге тап болды. Мұсылман татарлар арасында христиан дінін қабылдамақ түгіл, насихаттауға қарсы шығушылар қатары көбейе түсті. 1742 жылы қарашада патшайым Елизавета Петровнаның бұйрығымен Қазан қаласы мен татар, башқұрт халықтары мекендеген аймақтардағы мешіттер өртелініп, күштеу арқылы мәжбүрлеп олар шоқындырыла бастаса, II Екатерина тұсында, яғни XVIII ғасырдың екінші жартысында шоқынудан бас тартқандарды күшпен солдатқа алу немесе салық мөлшерін көбейтумен жазалады. Миссионерлік саясаттың мәнісі біріншіден, мұсылман немесе бұратана халықтарды дінінен дәстүрінен, мәдениетінен айыру болса, екіншіден, тілі жақын, салт-дәстүрі ұқсас мұсылман ұлттарының арасына оларды жіберу арқылы сенімдеріне әбден еніп барып ғана православиені насихаттауға мүмкін болды. XIX ғ. соңы – XX ғ. басындағы Ресей империясының миссионерлік саясаты қазақ жерінде кең құлаш жайды. Миссионерлік саясаттың көздегені тұрғылықты халық арасында олардың діндерін ығыстыру арқылы христиан дінін енгізу, осы дінге деген сенімділікті арттыру үшін халықтың әдеби шығармаларына, мәдени құндылықтарына христиандық элементтерді енгізуді басты мақсат тұтты. Алайда XX ғасырдың екінші онжылдығында Ресейде адамзат тарихында бұрын-соңды болмаған әлеуметтік-саяси сілкіністер орын алды. 1917-жылдың қазан айындағы төңкерістің барысында билікке пролетариат диктатурасын орнатуды көздеген большевиктер партиясы саяси билікке келді.

Кеңес өкіметінің дінге қатысты саясаты мен идеологиясы және оның репрессивті сипаты. Жұмысшы, шаруа және солдат депутаттарының кеңесін жоғары билік ретінде желеу еткен большевиктер өкімет басына келісімен ескі патшалық тәртіптерді, сонымен қатар дәстүрлі діни институттарды түбегейлі жоюды қолға алды. Бұрынғы Ресей империясындағы бұратана халықтарға қатысты большевиктер мен коммунистердің жүргізген саясаты мен оның іске асырылуындағы әдіс-тәсілдердің сипатына көз жүгіртсек, одан отаршылдық қанаушылықтың жымысқы жолмен жалғаса түскенін байқаймыз.

Мемлекеттік саясат қай салада жүргізілмесін, ол өзінің жалпы көрінісінде әртүрлі деңгейлердегі билік органдарының өз әрекеттерінде жүгінетін негізгі бағдарын білдіреді. Баршаға белгілі бұрынғы Кеңестер Одағы құрылымы жағынан федеративті болды, оның құрамында формальды түрде болса да одақтас және автономиялы республикалар болды. Сол себепті онда мемлекеттік биліктің екі деңгейі мен жергілікті билік деңгейі болды. Дін саласындағы мемлекеттік саясат та осы сатылық деңгейге бағынды. Мемлекеттік саясат реттелген қалыпқа келу үшін ең алдымен нормативтік-құқықтық актілерге сүйенеді және осы актілердің практикадағы амалдары арқылы жүзеге асырылады. Яғни, бұл жоғары мемлекеттік актілермен қатар, жергілікті жерлерде билеуші партияның протоколдары мен директиваларын, атқарушы және арнаулы билік өкілдерінің циркулярлары мен ориентировкаларын, нұсқаулықтары мен тапсырмаларын білдіреді. Қазақстандағы дін саласына қатысты жүргізілген шаралардың бірсыпырасы 1990-жылы архив құжаттарының жинағы түрінде шыққан «Исламның діни ықпалын игеру» атты кітапта жарияланған [7].

Дәстүрлі дін өкілдерін қуғындаудың саяси, заңнамалық және идеологиялық негіздерін бұрынғы КСРО мен Қазақстанның жоғарғы мемлекеттік актілері, шешімдері, бұйрықтары, нұсқаулықтары, жазалаушы органдардың (ВЧК, ОГПУ, НКВД, МВД, МГБ, КГБ, прокуратура мен сот органдары, олардың Қазақстандағы құрылымдық бөлімдерінің) мәліметтері мен есептері, сондай-ақ арнайы ұйымдастырылған науқандар (мысалы, Қазақстанда «сопы операциясы» немесе «ишандар ісі», «Құран тізбегі», «Еділ-Жайық» операциялары) арқылы, арнайы құрылған «Құдайсыздар қоғамы», «Қосшы», «Қызыл отау» ұйымдарының, «Жаңа мектеп», «Қызыл Қазақстан», «Лениншіл жас», «Әйел теңдігі» басылымдарының жүргізген барынша белсенді үгіт-насихат жұмыстары және т.б. арқылы айқындауға болады.

Кеңес дәуіріндегі, әсіресе сталиндік режим кезеңіндегі дін қызметіне шектеу қою, діни жиналыстар мен мерекелер өткізуге тыйым салу, діни мектептерді жабу, барлық шіркеулер мен мешіттерді мемлекет меншігіне өткізу, ғылыми атеизмді насихаттау, дін қызметкерлерін, молдалар мен ишандарды, тіпті олардың отбасы мүшелерін сайлау құқығынан айырып («лишенцы»), оларға қысым көрсетумен сипатталатын кеңестік дінге қарсы саясат пен репрессиялық шараларды ғылыми, әдіснамалық, нормативтік-құқықтық, архивтік, естеліктік дереккөздер арқылы қарастыруға болады.

Кеңес өкіметі орнағаннан кейін бұрынғы діни оқу орындары жабылып, оның орнына кеңестік жаңа

мектептер салу ісін қолға алынып, 1918 жылдың 20 қаңтарынан бастап РКФСР Халық Комиссарлар кеңесінің барлық діни кеңшілікке тыйым салған қаулысы жарық көрді. Қаулы бойынша шіркеулер мемлекеттен ажыратылды. 1919 ж. 26 қаңтарда В.И. Лениннің қол қоюымен сауатсыздықты жою туралы декрет қабылданып, республикалардың 8 бен 50 жас аралығындағы оқи және жаза білмейтін барлық азаматтары ана тілінде немесе қалауынша орыс тілінде сауатын ашуға ерікті болды. Діни мектептердің барлығын жауып, оның орнына жаңа түрдегі еңбек мектептерді ашу қолға алына бастады [8, 118-б.].

1920-жылдардың басында дінге қарсы үгіт-насихат жұмыстары ақырындап жүргізіле бастады. 1920 жылдың 28-30 шілдеде өткен III Жетісу облыстық съезінде Түркістандағы кеңестік құрылыстың жүргізуде ұлттық, діни және тұрмыстық ырымдардың тежеуіш болып отырғандығы айтылып, компартияның алдында соқыр нанымдарды жою жөніндегі кезекті бір міндеті қойылды [9, 38-б.].

Ресей Орталық комитетінің барлық партия комитеттеріне жіберілген хатында Шығыс елдерінде діншілдік пен ұлтшылдықтың басым болып, олардың мәдени түрде өрлеуіне нұқсан келтіріп отырғандығы айтылып, еңбекші халық арасында діни нанымшылдықтың зияндығын түсіндіретін насихат жұмыстарын жүргізді талап етті. Барлық діни мекемелердің ғимараттары мемлекет тарапынан тартылып алынғандықтан діни ұйымдар діни сабақтарын өткізуде мектеп бөлмелерін сұрап жоғарғы билік орындарына жазуға мәжбүр болды. Алайда оларға рұқсат берілмеді. Үкіметтің алдында діни ортаға тәуелді емес мәдени ұйымдар ашу арқылы халықтың арасында ескіден келе жатқан, жаңа өмірге, қоғамға жат әдет-ғұрыптардан арылу жайында кедейлердің арасында әңгіме ұйымдастыру, олардың өздерін кертартпа дін қалдықтарына қарсы күресуге шақыруды қолға алып, тез арада іске кірісу жоспарларды жүзеге асыру тұрды. Әсіресе қыз балаларды қалыңмалға сату, әмеңгерлік, көп әйел алушылықты жою, молдалардың шарифат үшін деп санапсыз салық жинауын тоқтату мәселесі көзделінді.

1922 жылдың 19-27 ақпан аралығында Орынборда өткен облыстық екінші қазақ конференциясында дінге байланысты үгіт-насихат жұмыстарын өрістету көтерілді. Сонымен қатар дінге қарсы үгіт-насихатты жүргізуі сақтықпен және парасаттылықпен, керек емес тіктіктен, қарсы әрекеттерден және дайындықсыз баяндамалардан қаша отырып өткізу көзделінді. Әсіресе мұсылман дінін берік ұстанушы тұрғындар арасында дін зияндығы жөніндегі үгіт-насихат жұмыстарын сақтықпен жүргізу мәселесі баса айтылды. Үгітшілер ұзақ жылдар ішінде мұсылмандар арасында христиан миссионерлерінің насихат жүргізгендігін ескере отырып, олардың біздің үгітшілермен араласып кетуіне жол бермеу жағын қарастыру мәселесі көтерілді. Бұл үшін дінге қарсы мұсылмандар арасында үгіт-насихат жұмысын білікті адамдарға жүктеуді ұсынды [10, 245-246 бб.].

Қазақстандағы билік басына Ф.И. Голощекиннің келуі дінге қарсы күресті үдете түсті. Барлық өндіріс, оқу орындарында, партия комитеттерінде діннің зияндығын айтқан баяндамалар оқытылып, дін сарқыншақтарын жоюға шақырды. 1926 жылы Кеңес Одағында мұсылман халқы наурыз мерекесін соңғы рет тойлады. Үкімет бұдан былай оның өткізілуіне тыйым салды. Қазақ Орталық Атқару комитеті жанына дін мәселесіне байланысты комитет құрылып, осы жылдан бастап барлық діни мейрамдар үкімет тарапынан қатаң бақылауға алынды. Комитеттің құзырына еңбекші бұқарасы мен жастар арасында діннің зияндығы жөнінде үгіт-насихат жұмыстарын жүргізу, үкімет саясатына кедергі келтіреді деген діни әрекеттерге тосқауыл қойды. Барлық діни ұйымдардың жұмыстары қатаң қадағаланды.

Жалпы кеңес өкіметінің 1920-жылдардың соңына қарай жаңа экономикалық саясаттан бас тартып, шаруаларды жаппай ұжымдастыруға кірісуі халықтың наразылығын күшейтті. Бұл шын мәнінде бүгінгі тілмен айтсақ, мемлекет тарапынан халыққа деген ешқандай рақымшылықтың жоқ екенін, оның әлеуметтік жағдайына ғана емес, дініне де төзбеушілік көрсету еді. Діни тұжырымдар социалистік құрылысқа сәйкес еместігі жайында идеологиялық жұмыстар кең түрде жүргізіле бастады. Дінге тыйым салу, орыс шаруаларын қоныстандыру ісінің пәрменді түрде жүргізіле беруі, ұжымдастыру барысындағы шектен тыс қысым халыққа қатты батты. 1929 жылы 8 сәуірде БОАК мен РКФСР ХКК-нің қабылданған «Діни бірлестіктер туралы» қаулысымен дін қызметіне шектеу қойылып, шіркеу, мешіт ғимараттары мәдени-ағарту орындарына берілді. Ал 21 сәуірде қазақ өлкелік комитетінің барлық діни мектептерді жабу туралы қаулысы шықты. Құдайға құлшылық жасау, діни жиналыстар діни мерекелер өткізу кеңестік жүйеге жат деп саналып, оларға мүлдем тыйым салынды. Осы қаулылардан кейін барлық шіркеулер, мешіттер, храмдар жабылып, оның дүние-мүлкі мемлекет меншігіне көшіріле бастады. Дін қызметкерлеріне, тіпті олардың отбасыларына да қысым көрсетілді. Үкімет билігіне қарсы шыққан бой көтерулер белең бере бастады. Қазақстандағы көтерілістердің

көпшілігінің діни сипаты болды, олардың көсемдері ишандар мен молдалар болды. Жетпіс жыл өмір сүрген КСРО-ң негізін қалаған большевиктер билікке келерде және оны барлық жерде орнатуда, азамат соғысының барысында «революциялық террорды», «қызыл террорды» және «жаппай террорды» қолданды.

Зерттеу нәтижесі мен талқылануы. Біріншіден, жалпы, бұрынғы КСРО территориясында орын алған жаппай қуғын-сүргін құрбандарының категорияларын анықтап, оларды біртіндеп анықтау үдерісі миллиондаған адамдарды әлеуметтік, ұлттық және діни белгілеріне қарай әміршіл-әкімшіл және қылмыстық заңсыз қудалауға ұшыратып, адамзат тарихындағы ең ауыр қылмыстарды арқалаған И.В. Сталиннің өлімінен кейін-ақ басталғанын ескеру қажет. Қоғамның ішінара демократиялануымен, құқықтық тәртіп пен заңдылықтың жаңғырып, орнығып, қалпына келтірілуімен сипатталатын «Жылымық» деп аталып кеткен бұл кезеңде «жеке басқа табынушылық» пен жаппай заң бұзушылық әшкереленді. Өткенді саяси және құқықтық тұрғыда қайта пайымдау орын алды, алайда, реабилитацияны кейбір қырын қамтыған әркілі партиялық шешімдер мен нормативтік актілер болғанымен, оны тұтастай қарастыратын бірыңғай заң болмады, сондықтан ақтау үрдісі жариялылық пен жүйеліліктің жоқтығы себепті де шала жүзеге асты.

Екіншіден, Қазақстанда Саяси қуғын-сүргін құрбандарын толық ақтау жөніндегі мемлекеттік комиссия 1980-жылдардың соңындағы КОКП ОК Саяси бюросы мен КСРО Жоғары Кеңесінің қаулыларының және 1990-жылдардағы тәуелсіз мемлекеттердің шығарған реабилитацияға қатысты мемлекеттік актілерінің заңды жалғасы болып табылады. Бұл комиссияның заңнамалық және саяси шешімдері алдыңғыларды қайталамай, қазіргі заман мен қоғам тұрғысынан, ұлттық мүдде мен өзіндік тарихи сана тұрғысынан болуы тиіс. Мысалы, көптеген репрессиялық шаралар «социализм орнату барысында тап күресі өрши түседі» деген сталиндік тезиспен жүзеге асты, Голощекин Қазақстанда «кіші қазан төңкерісін» жасамақшы болды. Жаппай ұжымдастыру мен дін өкілдерін қудалау, индустриаландыру барысында азық-түлік, астық, ет салықтарын салу жергілікті халықтың заңды наразылығын тудырды. Бұл науқандардың қазақы өркениеттік ерекшеліктері мен менталитетіне мүлдем сай келмейтіні ескерілмеді. Жалпы ұлттық ағзаға мүлдем жат жойқын шығынмен жүрген кеңестік модернизациямен салыстырғанда ұлттың болмысы мен табиғатына етене жақын алаштықтардың ұсынған модернизациясы Қазақстан үшін әлі күнге дейін өз өзектілігін жойған жоқ. Сондықтан діни зиялы қауыммен тиімді қарым-қатынас орната білген, ұлттың болашағы үшін құрбан болған Алаш ардақтылары барынша қастерленіп, олардың ұсынған жолы заманауи тұрғыда қайта қаралуы тиіс.

Үшіншіден, саяси қуғын-сүргін құрбандарын ақтау бір науқандық шара емес, үнемі қызмет ететін институт ретінде болуы керек. Бұл айтылып жүрген арнайы ғылыми «Ұлттық жады» институты немесе ҚР Президенті жанында саяси қуғын-сүргін құрбандарын ақтау жөнінде тұрақты қызмет ететін комиссия түрінде болғаны жөн. Ол қуғындалған тұлғаларды, топтар мен қауымдарды ақтау, реабилитацияға қатысты қазақстандық заңнамадағы саңылаулар мен коллизияларды жою, өңірлердегі құрбандарды, олардың ішінде діни қайраткерлерді анықтап, оларды «Аза кітабына» енгізу сияқты мәселелермен айналысады.

Төртіншіден, «Ашаршылық», «геноцид» құбылыстарымен қатар, «діни көтерілістер» мен «басмашылық қоғалыстар» ұлт-азаттық қырынан қарастырылып, өзінің саяси бағасын алуы керек. Бесіншіден, қуғынға ұшыраған дін қайраткерлерінің есімдерін ұлықтау қатар жүруі керек, кей жерлерде мешіттің, мектептің, көшенің аттарын халықты жазалауға атсалысқан «шолақ белсенділердің», кеңестік өкімет пен партия қызметкерлерінің аты беріліп кеткен жағдайлар көп кездеседі. Олардың ұрпақтары әлі күнге дейін биліктің әртүрлі деңгейлерінде орын алып, «әкелерінен қалған мұраны» иеленіп келеді. Тарихи әділеттікті қалпына келтіру шынайы жүруі тиіс. Соның барысында зерде сауығып, тәуелсіз сана жаңарады.

Қорытынды. Патшалық Ресей мен кеңес билігінің жалпы дінге, соның ішінде исламға қатысты саясатының біркелкі болмады. Большевиктер билік басына келгенде Шығыс халықтарына жасаған үндеуінде мұсылмандардың қолдауына мұқтаж болды. Алайда сталиндік режимнің социализмді орнықтыруы барысында дінді қоғамдық өмірден барынша ығыстырып, қудалау орын алды. Қазақ халқының тұрмысы мен мәдениетін эволюциялық жолмен емес, революциялық өктемдікпен жүзеге асырылуы халқымыздың рухани өміріне үлкен қиянат әкелді. Дәстүр мен жаңашылдықтың табиғи сабақтастығы үзілді. «Феодализмнен капитализмге соқпай социализмге секіріс жасау», халықтың мыңдаған жылдар бойы қалыптасқан тұрмыс-салты мен дүниетанымын ымырасыз таптық күрес идеологиясының негізінде күштеп «модернизациялау» қазақ халқын орны толмас қасіретке ұшыратты. КСРО жылдарында қазақ халқының Қазақстандағы үлес салмағы 40 пайызға дейін құлдырады, діні

мен тілі шектеліп, қоғамдық қатынастардан шеттетілді. Халықтың өзіндік болмысы тілі мен дінінде көрініс табатынын ескерсек, Қазақстан ұлттық сана мен болмыстан ажыраған жаңа «кеңестік» халықтар қауымдастығын құрудың «үлкен зертханасына» айналды. Бұл саясат екі үлкен, бірақ бір-бірімен байланысқан, бағытта жүзеге асырылды. Біріншісі, дінді терістеу және сол арқылы халықтың өз руханилығы мен тарихына деген жағымсыз көзқарасты қалыптастыру. Өткеннің бәрі феодализм сарқыншағы, керітартпа қоғамдық құрылыстың, сана мен тұрмыстың көрінісі болып саналды. Екінші бағыты – ұлттық тілдің қолданыс аясын тарылту, оның қоғамдағы орны мен рөлін тұрмыстық деңгеймен шектеу. Тіл арқылы адамның рухани әлемі сомдалады және тұлғалық-адамгершілік жетілуі жүзеге асады, тіл арқылы жеке тұлға халықпен ажырамас рухани-әлеуметтік байланыста, тұтастықта болады. Аз уақыт ішінде әліпбиді араб графикасынан латынға, латыннан кириллицаға көшіру қазақ халқының руханиятына үлкен зиян келтірді. Бұл халықты тілі мен ділінен, діні мен салт-дәстүрінен алшақтатудың бір тәсілі болды. Нәтижесінде, өзінің тарихы мен рухани құндылықтарынан қол үзген, салт-дәстүр мен діни наным-сенімдерге жауқөздікпен қарайтын жаңа буын пайда болды.

Қазақстандық дін қайраткерлері отаршылдық қанаудан құтылудың бірден бір жолы – ұлттық мемлекет құру екенін жақсы түсінді. Сондықтан олар сол кездері халықтың қамын ойлаған қазақтың зиялы қауым өкілдерімен тығыз байланыста болды. Ислам социализмі идеясы қазақ халқының жалпыұлттық «Алаш» идеясымен бәсекелесе алмайтынын олар жақсы түсінді. Себебі, тап күресі, пролетариат диктатурасы сынды идеологемалар қазақ болмысымен мүлдем үйлеспеді.

КСРО-ның ресми идеологиясы атеистік сипатта болғанымен, халықтық дүниетаным мен салт-дәстүрде діни элементтер жойылып кетпеді. Дін қоғамдық өмірден шеттетілгенімен отбасылық-қауымдық және жеке тұлғалық өмірде өз ықпалын сақтап қалды. Қоғамдық сананың ресми деңгейімен байланысты болған коммунистік идеология халық тұрмысының бейресми қырларымен тығыз байланысып жатқан дін мен оның құндылықтарын түпкілікті жойып жібере алмады.

Мақала «XX ғ. 20-50-жж. Қазақстандағы жаппай саяси қуғын-сүргін және ақтау үдерістері: мәліметтердің біртұтас базасын қалыптастыру» жобасы аясында орындалды.

Information about the authors:

Satershinov Bakhytzhhan – Head of department Religious studies, Institute for Philosophy, Political Science and Religious Studies of Ministry of Education and Science, Committee of Science, Doctor of Philosophy, Professor. <https://orcid.org/0000-0002-5094-9682>, e-mail bakhyt-zhan@mail.ru;

Abdiramanova Aigul – Associate Professor of the Department of Philosophy Kyzylorda University named after Korkyt ata, PhD in Philosophy. e-mail abdiraman75@mail.ru.

ӘДЕБИЕТТЕР

[1] Дунаев В.Ю., Курганская В.Д., Сейдуманов А.С. «Воронка причинности в факторном анализе политических рисков / Вестник НАН РК. № 6(394) 2021 г. - с. 178-186.

[2] Lovejoy, Paul E. Transformations of Slavery: A History of Slavery in Africa. London: Cambridge University Press. 2012.

[3] Ferguson, Niall. Empire: How Britain Made the Modern World. London: Allen Lane. 2003.

[4] Thong, Tezenlo. Civilized Colonizers and Barbaric Colonized: Reclaiming Naga Identity by Demythologizing Colonial Portraits, History and Anthropology 23, no. 3 (2012): 375-397.

[5] Қойгелдиев М. Қорғансыздың күнін кешкендер. Монография. – Алматы: Арыс, 2019. – 304 б.

[6] Қойгелдиев М. Қиянат анатомиясы. Монография. – Алматы: Арыс, 2020. – 360 б.

[7] Продолева религиозные влияние ислама (Из опыта Коммунистической партии Казахстана) 1917- начало 1930-х годов (Ин-т партии при ЦК КП Казахстана – филиал Ин-та марксизма-ленинизма при ЦК КПСС. – Алма-Ата: Казахстан, 1990.

[8] Директивы ВКП(б) и постановления Советского правительства в народном образовании за 1918-1947 гг. – М.-Л., 1947.

[9] Культурное строительство в Казахстане. 1918-1932 гг. Сб. документов и материалов. – Алма-Ата: Казахстан, 1965. Т.1.

[10] Қазақстан Коммунистік партиясы съездерінің, конференцияларының және пленумдарының қарарлары мен шешімдері (1921-1927) /Қазақстан Компартиясы Орталық Комитеті жанындағы Партия тарихы институты – КПСС Орталық Комитеті жанындағы Марксизм-ленинизм институтының филиалы. – т.1. – Алматы: Қазақстан, 1987.– 418 б.

REFERENCES

- [1] Dunaev V.Yu., Kurganskaya V.D., Seidumanov A.S. “Funnel of causality in the factor analysis of political risks / Bulletin of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan. No. 6(394) 2021 - 178-186.
- [2] Lovejoy, Paul E. Transformations of Slavery: A History of Slavery in Africa. London: Cambridge University Press. 2012.
- [3] Ferguson, Niall. Empire: How Britain Made the Modern World. London: Allen Lane. 2003.
- [4] Thong, Tezenlo. Civilized Colonizers and Barbaric Colonized: Reclaiming Naga Identity by Demythologizing Colonial Portraits, *History and Anthropology* 23, no. 3 (2012): 375—397.
- [5] Koigeldiev M. Those who have passed the day of the defenseless. Monograph. - Almaty: Arys, 2019. - 304 P.
- [6] Koigeldiev M. Anatomy of abuse. Monograph. - Almaty: Arys, 2020. - 360 P.
- [7] Continuing religious influence of Islam (from the experience of the Communist Party of Kazakhstan) 1917 - the beginning of 1930-X years (in the party of the CSC of the Communist Party of Kazakhstan-a branch of Marxism – Leninism in the CSC of the CPSU. - Alma-Ata: Kazakhstan, 1990.
- [8] Directives of the CPSU (B) and the post of the Soviet government in the people’s education for 1918-1947. MOSCOW, 1947.
- [9] Cultural construction in Kazakhstan. 1918-1932 GG. Sat. documents and materials. - Alma-Ata: Kazakhstan, 1965.T. 1.
- [10] Resolutions and decisions of Congresses, Conferences and plenums of the Communist Party of Kazakhstan (1921-1927) /Institute of party history at the Central Committee of the Communist Party of Kazakhstan – a branch of the Institute of Marxism-Leninism at the Central Committee of the CPSU. - Vol. 1. - Almaty: Kazakhstan, 1987. - 418 P.

CONTENTS

ECONOMICS

S.U. Abdibekov, G.G. Shinet, A.A. Kuralbayev ANALYSIS OF DEVELOPMENT AND SUPPORT OF ALTERNATIVES OF THE PERSONAL HUSBANDRIES ABROAD.....	6
G.R. Baytayeva, Zh.B. Kenzhin, M.B. Sultanova, G.M. Kappassova, A. Azimkhan SOME PROBLEMS OF STATE AND LOCAL GOVERNMENT IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN.....	15
S.Kh. Beisembekova, M.R. Sikhimbayev, D.R. Sikhimbayeva PUBLIC ADMINISTRATION PRIORITIES OF SUBSOIL USE IN KAZAKHSTAN.....	21
A.T. Bekturova, L.M. Sembieva, A.M. Petrov THE PRACTICE OF APPLYING INTERNATIONAL STANDARDS OF AUDITING AND FINANCIAL REPORTING IN THE BANKING SECTOR IN KAZAKHSTAN.....	27
D. Jamshidi, R. Doszhan, A. Sabidullina NEW ISLAMIC FINTECH TRENDS: MALAYSIA AND CENTRAL ASIA.....	37
K.B. Kashkimbayeva, E. Orazbek IMPROVEMENT OF TAXATION OF INDIRECT TAXES IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN.....	44
N.N. Nurmukhametov, A.A. Apysheva, A.B. Temirova DIGITAL TECHNOLOGIES IN ECONOMICS AND MANAGEMENT AS A STRATEGIC VECTOR OF KAZAKHSTAN'S DEVELOPMENT IN THE CONTEXT OF THE EAEU DIGITAL AGENDA.....	51
K.G. Sadvakassova, A.M. Nurgazina, A.Z. Nurmagambetova, G.E. Kassenova ANALYSIS OF FINANCIAL PERFORMANCE AND SUSTAINABILITY IN KAZAKHSTANI AVIATION INDUSTRY IN PANDEMIC.....	61
G.S. Mukina, S.Ch. Primbetova, D.Z. Aiguzhinova, S.K. Zhetpysbayev, N.K. Mashrapov PROBLEMS OF INFLUENCE OF SMALL BUSINESS DEVELOPMENT AND SIMPLIFIED TAXATION SYSTEM ON THE SOCIO-ECONOMIC POTENTIAL OF THE STATE.....	69
B.M. Tassybay, S.K. Tazhikenova, G.B. Alina, A.K. Zhussupova, Ewa Katarzyna Czech ANALYSIS OF STRATEGIC PROBLEMS IN PPP IN 2016-2021 IN KAZAKHSTAN.....	75
V. Shebanin, O. Dovgal, N. Potryvaieva, U. Andrusiv THE INFLUENCE OF ECONOMIC GROWTH ON THE DEVELOPMENT OF "ISLAND COUNTRIES".....	83
B. Shukurova, M. Kaiyrgaliyeva, Ch. Buharbaev, G. Aktailakova, G. Kerimbek WAYS TO IMPROVE THE EFFICIENCY OF COST MANAGEMENT AT THE ENTERPRISE.....	90
PEDAGOGY	
R.T. Abdraimov, B.S. Ualikhanov, T.A. Turmambekov ORGANIZATION OF PROFESSIONALLY DIRECTED LABORATORY WORK IN THE SECTION "ELECTRODYNAMICS" IN THE SCHOOL PHYSICS COURSE.....	98
F.B. Babakhanov, Peter Ziak, Sh.S. Sultanbekov, A.E. Abuov, A.S. Jumabayeva QUALITY MANAGEMENT OF EDUCATION BASED ON INFORMATION TECHNOLOGY.....	106

M. Baimurat, R.Zh. Mukanova, O.S. Achkinadze, M.K. Yerkiyeva, T.A. Aubakirov TEACHING STUDENTS OF PEDAGOGICAL UNIVERSITIES METHODS OF TEACHING CHEMISTRY AT SCHOOL.....	112
O. Vasiuk, S. Vyhovska, E. Gulac, M. Malys, V. Shust YOUNG STUDENTS' PATRIOTISM FORMATION: ORGANIZATIONAL LEGAL AND SOCIO-PEDAGOGICAL ASPECTS.....	118
O.S. Zhubay, T.B. Ramazanov, A.B. Shormakova PRINCIPLES OF TEACHING THE GRAMMATICAL CONCEPT OF «VOICE» IN THE COGNITIVE ASPECT.....	125
A.E. Ismagulova, G.M. Rakisheva, A.K. Kalymova, R.L. Kalimzhanova SCIENTIFIC AND PEDAGOGICAL BASES OF PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE SPECIALISTS IN THE CONDITIONS OF MODERN EDUCATION.....	134
A.K. Kypshakbayeva, A.H. Davletova, B. Kashkhyrbay, B.K. Saktaganov, Y.T. Yergeshov IMPLEMENTATION OF AN INTEGRATED MODEL OF TEACHING COMPUTER SCIENCE AND ENGLISH IN MODERN CONDITIONS.....	140
G.S. Makharova, S.A. Nurzhanova, A.T. Akzholova LINGUODIDACTIC POTENTIAL OF USING AUTHENTIC MATERIALS IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING.....	147
S.N. Ryskaliyev, A.B. Doshybekov, R.V. Kenzikeyev, T. Aliev, A. Tuxanbayev SCIENTIFIC PEDAGOGICAL ISSUES OF PHYSICAL CULTURE TEACHERS PROFESSIONAL TRAINING.....	154
A.Sapargaliyeva, D.YE. Muratbekova PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR THE FORMATION OF SPEECH ACTIVITY IN CHILDREN OF YOUNG SCHOOL AGE.....	162
G. Seidalieva, L. Koishygulova, M. Sirotova., A. Beisekul, E. Cynthia FORMATION OF COMMUNICATIVE COMPETENCE AND COGNITIVE INTEREST BASED ON MODERN TECHNOLOGIES.....	168
N.B. Seisekeyeva, J. Birova, Zh.N. Bissenbayeva, L.Sh. Aripbayeva, Sh. Tukhmarova NEW TRENDS OF COMMUNICATIVE COMPETENCE FORMATION IN FOREIGN LANGUAGE.....	173
G. Smagulova, B.U. Otegen TEACHING KAZAKH LITERATURE BASED ON VALUES IN SECONDARY SCHOOLS.....	179
O.V. Fomichova, V.D. Shynkaruk, T.O. Olefirenko, S.V. Kurbatov, Iev.V. Shulga STUDENT-TEACHER RELATIONSHIP AS A FACTOR AFFECTING BULLYING-VICTIMIZATION DEGREE AT SCHOOLS.....	187

PHILOLOGY

A. Amanbaeva, A. Fazylzhanova TERMS OF KAZAKH ETIQUETTE: THE FORMALITY OF TRADITIONAL PHRASES IN KAZAKH ETIQUETTE (BASED ON THE POETICS OF ZHYRAU).....	193
B.I. Nurdauletova RUSSIANISMS IN THE LANGUAGE OF KASHAGAN ZHYRAU KURZHIMANULY.....	200

A. Seidikenova, A. Bakitov, A. Abirova STRATEGIES FOR TRANSLATING OFFICIAL DOCUMENTS AND LEGAL TEXTS AND PROBLEMS THAT EMERGE IN THE PROCESS.....	209
--	-----

LAW

A. Akmamyk, D.N. Aitzhanova, M.S. Aidashev, A.T. Akhmadieva, G.K. Kenzhetaeva MARKET MECHANISMS FOR ENSURING FREE COMPETITION.....	216
--	-----

A.Yu. Nesterov PROCEDURAL FEATURES OF THE APPOINTMENT AND RELEASE FROM CRIMINAL PUNISHMENT OF MINORS: THE CRIMINAL PROCEDURAL ASPECT.....	221
--	-----

S.R. Semenov, N.S. Semenov DEVELOPMENT OF INFORMATION RELATIONS BASED ON ECONOMIC INTEGRATION IN THE EAEU.....	228
---	-----

HISTORY

B. Gainullinova ETHNO-DEMOGRAPHIC DEVELOPMENT OF CENTRAL KAZAKHSTAN IN 1926-1939.....	235
---	-----

M.K. Zhumangaliyev ON THE QUESTION OF THE ETYMOLOGY OF THE NAMES OF KIPCHAKS.....	245
---	-----

POLITICAL SCIENCE

B. Satershinov, A. Abdiramanova RELIGION IN KAZAKHSTAN: CONTINUITY IN THE POLITICS OF COLONIALISM AND SOVIETIZATION.....	252
---	-----

B. Seyidov, R. Mirzezade ACCESS STRATEGY OF AZERBAIJAN TOWARDS NEW CONTINENTS.....	261
--	-----

МАЗМҰНЫ

ЭКОНОМИКА

С.У. Абдибеков, Г.Ғ. Шінет, А.А. Құралбаев ШЕТЕЛДЕ ЖЕКЕ ҚОСАЛҚЫ ШАРУАШЫЛЫҚТЫҢ БАЛАМАЛАРЫ ДАМУЫТУ МЕН ҚОЛДАУДЫ САРАЛАУ.....	6
Г.Р. Байтаева, Ж.Б. Кенжин, М.Б. Султанова, Г.М. Каппасова, А. Азимхан МЕМЛЕКЕТТІК ЖӘНЕ ЖЕРГІЛІКТІ БАСҚАРУДЫҢ КЕЙБІР МӘСЕЛЕЛЕРІ.....	15
С.Х. Бейсембекова, М.Р. Сихимбаев, Д.Р. Сихимбаева ҚАЗАҚСТАННЫҢ ЖЕР ҚОЙНАУЫН ПАЙДАЛАНУДЫ МЕМЛЕКЕТТІК РЕТТЕУДІҢ БАСЫМДЫҚТАРЫ.....	21
А.Т. Бектурова, Л.М. Сембиева, А.М. Петров ҚАЗАҚСТАҢДА БАНК СЕКТОРЫНДАҒЫ АУДИТ ПЕН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІКТІҢ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ СТАНДАРТТАРЫН ҚОЛДАНУ ТӘЖІРИБЕСІ.....	27
Д. Джамшиди, Р. Досжан, А. Сабидуллина ИСЛАМДЫҚ ФИНТЕХТІҢ ЖАҢА ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ: МАЛАЙЗИЯ ЖӘНЕ ОРТАЛЫҚ АЗИЯ.....	37
К.В. Кошкимбаева, Е. Оразбек ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА ЖАНАМА САЛЫҚ АЛУ ЖҮЙЕСІН ЖЕТІЛДІРУ.....	44
Н.Н. Нұрмұхаметов, А.А. Апышева, А.Б. Темирова ЭКОНОМИКА МЕН БАСҚАРУДАҒЫ ЦИФРЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР ЕАЭО ЦИФРЛЫҚ КҮН ТӘРТІБІНІҢ КОНТЕКСИНДЕГІ ҚАЗАҚСТАННЫҢ СТРАТЕГИЯЛЫҚ ДАМУ ВЕКТОРЫ РЕТІНДЕ.....	51
К.Г. Садвакасова, А.М. Нургазина, А.З. Нурмагамбетова, Г.Е. Касенова ПАНДЕМИЯ ЖАҒДАЙЫНДА ҚАЗАҚСТАННЫҢ АВИАЦИЯ САЛАСЫНЫҢ ҚАРЖЫЛЫҚ КӨРСЕТКІШТЕРІ МЕН ТҰРАҚТЫЛЫҒЫН ТАЛДАУ.....	61
Г.С. Мукина, С.Ч. Примбетова, Д.З. Айгужинова, С.К. Жетпысбаев, Н.К. Машрапов ШАҒЫН БИЗНЕСТІҢ ДАМУЫ МЕН САЛЫҚ САЛУДЫҢ ЖЕҢІЛДЕТІЛГЕН ЖҮЙЕСІНІҢ МЕМЛЕКЕТТІҢ ӘЛЕУМЕТТІК-ЭКОНОМИКАЛЫҚ ӘЛЕУЕТІНЕ ӘСЕР ЕТУ МӘСЕЛЕЛЕРІ.....	69
Б.М. Тасыбай, С.К. Тажикенова, Г.Б. Алина, А.К. Жунусова, Ева Чеш ҚАЗАҚСТАҢДАҒЫ 2016-2021 ЖЫЛДАРДАҒЫ МЖӘ САЛАСЫНДАҒЫ СТРАТЕГИЯЛЫҚ ПРОБЛЕМАЛАРДЫ ТАЛДАУ.....	75
В. Шебанин, О. Довгаль, Н. Разливаева, У. Андрусив "АРАЛ ЕЛДЕРІНІҢ" ДАМУЫНА ЭКОНОМИКАЛЫҚ ӨСУДІҢ ӨСЕРІ.....	83
Б.М. Шукурова, М.Г. Кайыргалиева, Ш.М. Бухарбаев, Г.Н. Актайлакова, Ғ.Е. Керімбек КӘСІПОРЫНДА ШЫҒЫНДАРДЫ БАСҚАРУДЫҢ ТИІМДІЛІГІН АРТТЫРУ ЖОЛДАРЫ.....	90

ПЕДАГОГИКА

Р.Т. Абдраимов, Б.С. Уалиханова, Т.А. Турмамбеков МЕКТЕПТЕГІ ФИЗИКА КУРСЫНДА "ЭЛЕКТРОДИНАМИКА" БӨЛІМІ БОЙЫНША КӘСІБИ БАҒЫТТАЛҒАН ЗЕРТХАНАЛЫҚ ЖҰМЫСТАРДЫ ҰЙЫМДАСТЫРУ.....	98
---	----

Ф.Б. Бабаханов, Питер Жак, Ш.С. Султанбеков, Ә.Е. Әбуов, А.С. Джумабаева АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯ НЕГІЗІНДЕ БІЛІМ БЕРУ САПАСЫН БАСҚАРУ.....	106
М. Баймұрат, Р.Ж. Муканова, О.С. Ачкинадзе, М.К. Еркибаева, Т.А. Аубакиров ПЕДАГОГИКАЛЫҚ БАҒЫТТАҒЫ ЖОО СТУДЕНТТЕРІНЕ МЕКТЕПТЕГІ ХИМИЯ ПӘНІНІҢ ӘДІСТЕМЕСІН ОҚЫТУ.....	112
О. Васюк, С. Выговская, Е. Гулак, М. Малыш, В. Шусть СТУДЕНТТЕРДІҢ ЖАСТАР ПАТРИОТИЗМІ: ҰЙЫМДАСТЫРУ-ҚҰҚЫҚТЫҚ ЖӘНЕ ӘЛЕУМЕТТІК-ПЕДАГОГИКАЛЫҚ АСПЕКТІЛЕР.....	118
О.С. Жұбай, Т.Б. Рамазанов, А.Б. Шормақова «ЕТІС» ГРАММАТИКАЛЫҚ КОНЦЕПТІСІН КОГНИТИВТІ АСПЕКТІДЕ ОҚЫТУДАҒЫ ҰСТАНЫМДАР.....	125
А.Е. Исмагулова, Г.М. Рақышева, А.Қ. Қалымова, Р.Л. Қалимжанова ҚАЗІРГІ БІЛІМ БЕРУ ЖАҒДАЙЫНДА БОЛАШАҚ МАМАНДАРДЫ КӘСІБИ ДАЯРЛАУДЫҢ ҒЫЛЫМИ-ПЕДАГОГИКАЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ.....	134
Қыпшақбаева А.Қ., Давлетова А.Х., Қашқынбай Б.Б., Сақтағанов Б.К., Ергешов Е.Т. ЗАМАНАУИ КЕЗЕҢДЕ ИНФОРМАТИКА ПӘНІН АҒЫЛШЫН ТІЛІНДЕ КІРІКТІРІП ОҚЫТУ ӘДІСТЕМЕСІ.....	140
Махарова Г.С., Нуржанова С.А., Ақжолова А.Т. ШЕТ ТІЛІН ОҚЫТУДАҒЫ АУТЕНТТІК МАТЕРИАЛДАРДЫ ҚОЛДАНУДЫҢ ЛИНГВОДИДАКТИКАЛЫҚ ӘЛЕУЕТІ.....	147
С.Н. Рысқалиев, А.Б. Дошыбеков, Р.В. Кензиков, Т.Х. Алиев, А. Туксанбаев ДЕНЕ ШЫНЫҚТЫРУ МҰҒАЛІМДЕРІН КӘСІБИ ДАЯРЛАУДЫҢ ҒЫЛЫМИ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ МӘСЕЛЕЛЕРІ.....	154
А.Ж. Сапарғалиева, Д.Е. Муратбекова БАСТАУЫШ МЕКТЕП ЖАСЫНДАҒЫ БАЛАЛАРДЫҢ СӨЙЛЕУ БЕЛСЕНДІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ-ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ШАРТТАРЫ.....	162
Г. Сейдалиева, Л. Қойшығұлова, М. Сиротова, А. Бейсекұл, Э. Синтия ҚАЗІРГІ ТЕХНОЛОГИЯЛАР НЕГІЗІНДЕ КОММУНИКАТИВТІК ҚҰЗЫРЕТТІЛІК ПЕН ТАНЫМДЫҚ ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҚТЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ.....	168
Н.Б. Сейсекеева, Я. Бирова, Ж.Н. Бисенбаева, Л.Ш. Әріпбаева, Ш.К. Тухмарова ШЕТ ТІЛДЕ КОММУНИКАТИВТІК ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТІ ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ЖАҢА БАҒЫТТАРЫ.....	173
Г.Н. Смағұлова, Б.Ү. Өтеген ЖАЛПЫ БІЛІМ БЕРЕТІН МЕКТЕПТЕРДЕ ҚАЗАҚ ӘДЕБИЕТІН ҚҰНДЫЛЫҚТАРҒА НЕГІЗДЕП ОҚЫТУ.....	179
Е.В. Фомичова, В.Д. Шинкарук, Т.О. Олефиренко, С.В. Курбатов, Е.В. Шульга ОҚУШЫ МЕН МҰҒАЛІМНІҢ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСЫ МЕКТЕПТЕРДЕГІ ҚОРЛАУ МЕН ҚҰРБАН БОЛУ ДЕҢГЕЙІНЕ ӘСЕР ЕТЕТІН ФАКТОР РЕТІНДЕ.....	187

ФИЛОЛОГИЯ

А. Аманбаева, А. Фазылжанова

ҚАЗАҚ ЭТИКЕТІ ТЕРМИНДЕРІ: ҚАЗАҚ ЭТИКЕТІНДЕГІ ДӘСТҮРЛІ ТІРКЕСТЕРДІҢ
ФОРМУЛЬДЫЛЫҒЫ (ЖЫРАУЛАР ПОЭТИКАСЫ НЕГІЗІНДЕ).....193

Б.И. Нұрдәулетова

ҚАШАҒАН ЖЫРАУ КҮРЖІМАНҰЛЫ ТІЛІНДЕГІ РУСИЗМДЕР.....200

А. Сейдикенова, А. Бақытов, А. Абирова

РЕСМИ ҚҰЖАТТАР МЕН ЗАҢ САЛАСЫНДАҒЫ МӘТІНДЕРДІ АУДАРУДАҒЫ
СТРАТЕГИЯЛАР ЖӘНЕ АУДАРМА ҮДЕРІСІНДЕГІ КЕЗДЕСЕТІН ҚИЫНДЫҚТАР.....209

ҚҰҚЫҚТАНУ

А. Ақмамық, Д.Н. Айтжанова, М.С. Айдашев, А.Т. Ахмадиева, Г.К. Кенжетәева

ЕРКІН БӘСЕКЕЛЕСТІКТІ ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУДІҢ НАРЫҚТЫҚ ТЕТІКТЕРІ.....216

А.Ю. Нестеров

КӨМЕЛЕТТІК ЖАСҚА ТОЛМАҒАНДАРҒА ҚЫЛМЫСТЫҚ ЖАЗА ТАҒАЙЫНДАУДЫҢ ЖӘНЕ
БОСАТУДЫҢ ҮДЕРІСТІК ЕРЕКШЕЛІГІ: ҚЫЛМЫСТЫҚ ІС ЖҮРГІЗУ АСПЕКТІСІ.....221

С.Р. Семенов, Н.С. Семенов

ЕАЭО-ДА ЭКОНОМИКАЛЫҚ ИНТЕГРАЦИЯҒА НЕГІЗДЕЛГЕН АҚПАРАТТЫҚ
ҚАТЫНАСТАРДЫ ДАМУЫ.....228

ТАРИХ

Б. Гайнуллинова

ОРТАЛЫҚ ҚАЗАҚСТАННЫҢ 1926-1939 ЖЫЛДАРДАҒЫ ЭТНО-ДЕМОГРАФИЯЛЫҚ
ДАМУЫ.....235

М.Қ. Жұманғалиев

«ҚЫПШАҚ» АТАУЫНЫҢ ЭТИМОЛОГИЯСЫ ТУРАЛЫ МӘСЕЛЕГЕ.....245

САЯСАТТАНУ

Б. Сагершинов, А. Әбдіраманова

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ДІН: ОТАРЛАУ МЕН КЕҢЕСТЕНДІРУ САЯСАТЫНДАҒЫ
САБАҚТАСТЫҚ.....252

Б.М. Сейидов, Р. Мирзаде

ӘЗІРБАЙЖАННЫҢ ЖАҢА КОНТИНЕНТКЕ ҚОЛ ЖЕТКІЗУ СТРАТЕГИЯСЫ.....261

СОДЕРЖАНИЕ

ЭКОНОМИКА

С.У. Абдибеков, Г.Ф. Шинет, А.А. Куралбаев АНАЛИЗ РАЗВИТИЯ И ПОДДЕРЖКИ АЛЬТЕРНАТИВ ЛИЧНОГО ПОДСОБНОГО ХОЗЯЙСТВА ЗА РУБЕЖОМ.....	6
Г.Р. Байтаева, Ж.Б. Кенжин, М.Б. Султанова, Г.М. Каппасова, А. Азимхан НЕКОТОРЫЕ ПРОБЛЕМЫ ГОСУДАРСТВЕННОГО И МЕСТНОГО УПРАВЛЕНИЯ.....	15
С.Х. Бейсембекова, М.Р. Сихимбаев, Д.Р. Сихимбаева ПРИОРИТЕТЫ ГОСУДАРСТВЕННОГО УПРАВЛЕНИЯ НЕДРОПОЛЬЗОВАНИЕМ КАЗАХСТАНА.....	21
А.Т. Бектурова, Л.М. Сембиева, А.М. Петров ПРАКТИКА ПРИМЕНЕНИЯ В КАЗАХСТАНЕ МЕЖДУНАРОДНЫХ СТАНДАРТОВ АУДИТА И ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ В БАНКОВСКОМ СЕКТОРЕ.....	27
Д. Джамшиди, Р. Досжан, А. Сабидуллина НОВЫЕ ТЕНДЕНЦИИ ИСЛАМСКОГО ФИНТЕХА: МАЛАЙЗИЯ И ЦЕНТРАЛЬНАЯ АЗИЯ.....	37
К.В. Кошкимбаева, Е. Оразбек СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ КОСВЕННЫХ НАЛОГОВ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН.....	44
Н.Н. Нурмухаметов, А.А. Апышева, А.Б. Темирова ЦИФРОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ЭКОНОМИКЕ И УПРАВЛЕНИИ КАК СТРАТЕГИЧЕСКИЙ ВЕКТОР РАЗВИТИЯ КАЗАХСТАНА В КОНТЕКСТЕ ЦИФРОВОЙ ПОВЕСТКИ ЕАЭС.....	51
К.Г. Садвакасова, А.М. Нургазина, А.З. Нурмагамбетова, Г.Е. Касенова АНАЛИЗ ФИНАНСОВЫХ ПОКАЗАТЕЛЕЙ И УСТОЙЧИВОСТИ АВИАЦИОННОЙ ОТРАСЛИ КАЗАХСТАНА В УСЛОВИЯХ ПАНДЕМИИ.....	61
Г.С. Мукина, С.Ч. Примбетова, Д.З. Айгужинова, С.К. Жетпысбаев, Н.К. Машрапов ПРОБЛЕМЫ ВЛИЯНИЯ РАЗВИТИЯ МАЛОГО БИЗНЕСА И УПРОЩЕННОЙ СИСТЕМЫ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ НА СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИЙ ПОТЕНЦИАЛ ГОСУДАРСТВА.....	69
Б.М. Тасыбай, С.К. Тажикенова, Г.Б. Алина, А.К. Жунусова, Ева Чеш АНАЛИЗ СТРАТЕГИЧЕСКИХ ПРОБЛЕМ В СФЕРЕ ГЧП В 2016-2021 ГОДАХ В КАЗАХСТАНЕ.....	75
В. Шебанин, О. Довгаль, Н. Разлываева, У. Андрусив ВЛИЯНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА НА РАЗВИТИЕ «ОСТРОВНЫХ СТРАН».....	83
Б.М. Шукурова, М.Г. Кайыргалиева, Ш.М. Бухарбаев, Г.Н. Актайлакова, Г.Е. Керимбек ПУТИ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ УПРАВЛЕНИЯ ЗАТРАТАМИ НА ПРЕДПРИЯТИИ.....	90

ПЕДАГОГИКА

Р.Т. Абдраимов, Б.С. Уалиханова, Т.А. Турмамбеков ОРГАНИЗАЦИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНО НАПРАВЛЕННЫХ ЛАБОРАТОРНЫХ РАБОТ ПО РАЗДЕЛУ «ЭЛЕКТРОДИНАМИКА» ШКОЛЬНОГО КУРСА ФИЗИКИ.....	98
---	----

Ф.Б. Бабаханов, Питер Жак, Ш.С. Сұлтанбеков, А.Е. Абуов, А.С. Джумабаева УПРАВЛЕНИЕ КАЧЕСТВОМ ОБРАЗОВАНИЯ НА ОСНОВЕ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ.....	106
М. Баймурат, Р.Ж. Муканова, О.С. Ачкинадзе, М.К. Еркибаева, Т.А. Аубакиров ОБУЧЕНИЕ СТУДЕНТОВ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ВУЗОВ МЕТОДИКЕ ПРЕПОДАВАНИЯ ХИМИИ В ШКОЛЕ.....	112
О. Васюк, С. Выговская, Е. Гулак, М. Малыш, В. Шусть ПАТРИОТИЗМ СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ: ОРГАНИЗАЦИОННО-ПРАВОВЫЕ И СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ.....	118
О.С. Жубай, Т.Б. Рамазанов, А.Б. Шормакова ПРИНЦИПЫ ПРЕПОДАВАНИЯ ГРАММАТИЧЕСКОГО КОНЦЕПТА «ЗАЛОГА» В КОГНИТИВНОМ АСПЕКТЕ.....	125
А.Е. Исмагулова, Г.М. Ракишева, А.К. Калымова, Р.Л. Калимжанова НАУЧНО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ В УСЛОВИЯХ СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ.....	134
А.К. Кыпшакбаева, А.Х. Давлетова, Б.Б. Қашқынбай, Б.К. Сактаганов, Е.Т. Ергешов ВНЕДРЕНИЕ ИНТЕГРИРОВАННОЙ МОДЕЛИ ПРЕПОДАВАНИЯ ИНФОРМАТИКИ И АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ.....	140
Г.С. Махарова, С.А. Нуржанова, А.Т. Акжолова ЛИНГВОДИДАКТИЧЕСКИЙ ПОТЕНЦИАЛ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ АУТЕНТИЧНЫХ МАТЕРИАЛОВ В ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ.....	147
С.Н. Рысқалиев, А.Б. Дошыбеков, Р.В. Кензикаев, Т.Х. Алиев, А. Туксанбаев. НАУЧНО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ВОПРОСЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ УЧИТЕЛЕЙ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ.....	154
А.Ж. Сапаргалиева, Д.Е. Муратбекова ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ФОРМИРОВАНИЯ РЕЧЕВОЙ АКТИВНОСТИ У ДЕТЕЙ МЛАДШЕГО ШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА.....	162
Г. Сейдалиева, Л. Койшигулова, М. Сиротова., А. Бейсекүл, Э. Синтия ФОРМИРОВАНИЕ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ И ПОЗНАВАТЕЛЬНОГО ИНТЕРЕСА НА ОСНОВЕ СОВРЕМЕННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ.....	168
Н.Б. Сейсекеева, Я. Бирова, Ж.Н. Бисенбаева, Л.Ш. Арипбаева, Ш.К. Тухмарова НОВЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ФОРМИРОВАНИЯ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ НА ИНОСТРАННОМ ЯЗЫКЕ.....	173
Г. Смагулова, Б.У. Отеген ОБУЧЕНИЕ КАЗАХСКОЙ ЛИТЕРАТУРЕ НА ОСНОВЕ ЦЕННОСТЕЙ В ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ШКОЛАХ.....	179
Е.В. Фомичова, В.Д. Шинкарук, Т.О. Олефиренко, С.В. Курбатов, Е.В. Шульга ВЗАИМООТНОШЕНИЯ УЧЕНИКА И УЧИТЕЛЯ КАК ФАКТОР, ВЛИЯЮЩИЙ НА СТЕПЕНЬ БУЛЛИНГ-ВИКТИМИЗАЦИИ В ШКОЛАХ.....	187

ФИЛОЛОГИЯ

- А. Аманбаева, А. Фазылжанова**
ТЕРМИНЫ КАЗАХСКОГО ЭТИКЕТА: ФОРМУЛЬНОСТЬ ТРАДИЦИОННЫХ ВЫРАЖЕНИЙ
В КАЗАХСКОМ ЭТИКЕТЕ (НА ОСНОВЕ ПОЭТИКИ ЖЫРАУ).....193
- Б.И. Нурдаулетова**
РУСИЗМЫ В ЯЗЫКЕ КАШАГАН ЖЫРАУ КУРЖИМАНУЛЫ.....200
- А. Сейдикенова, А. Бақытов, А. Абирова**
СТРАТЕГИИ ПЕРЕВОДА ОФИЦИАЛЬНЫХ ДОКУМЕНТОВ И ЮРИДИЧЕСКИХ ТЕКСТОВ
И ВОЗНИКАЮЩИЕ ПРОБЛЕМЫ ПРИ ПРОЦЕССЕ ПЕРЕВОДА.....209

ЮРИСПРУДЕНЦИЯ

- А. Акмамык, Д.Н. Айтжанова, М.С. Айдашев, А.Т. Ахмадиева, Г.К. Кенжетоева**
РЫНОЧНЫЕ МЕХАНИЗМЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ СВОБОДНОЙ КОНКУРЕНЦИИ.....216
- А.Ю. Нестеров**
ПРОЦЕССУАЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ НАЗНАЧЕНИЯ И ОСВОБОЖДЕНИЯ ОТ УГОЛОВНОГО
НАКАЗАНИЯ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ: УГОЛОВНО-ПРОЦЕССУАЛЬНЫЙ АСПЕКТ.....221
- С.Р. Семенов, Н.С. Семенов**
РАЗВИТИЕ ИНФОРМАЦИОННЫХ ОТНОШЕНИЙ НА ОСНОВЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ
ИНТЕГРАЦИИ В ЕАЭС.....228

ИСТОРИЯ

- Б. Гайнуллинова**
ЭТНО-ДЕМОГРАФИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО КАЗАХСТАНА
В 1926-1939 ГОДЫ.....235
- М.К. Жумангалиев**
К ВОПРОСУ ОБ ЭТИМОЛОГИИ НАЗВАНИЙ КЫПЧАКОВ.....245

ПОЛИТОЛОГИЯ

- Б. Сатершинов, А. Абдираманова**
РЕЛИГИЯ В КАЗАХСТАНЕ: ПРЕЕМСТВЕННОСТЬ В ПОЛИТИКЕ КОЛОНИАЛИЗМА
И СОВЕТИЗАЦИИ.....252
- Б.М. Сеидов, Р.Р. Мирзаде**
СТРАТЕГИЯ ДОСТУПА АЗЕРБАЙДЖАНА К НОВЫМ КОНТИНЕНТАМ.....261

Publication Ethics and Publication Malpractice in the journals of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan

For information on Ethics in publishing and Ethical guidelines for journal publication see <http://www.elsevier.com/publishingethics> and <http://www.elsevier.com/journal-authors/ethics>.

Submission of an article to the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan implies that the work described has not been published previously (except in the form of an abstract or as part of a published lecture or academic thesis or as an electronic preprint, see <http://www.elsevier.com/postingpolicy>), that it is not under consideration for publication elsewhere, that its publication is approved by all authors and tacitly or explicitly by the responsible authorities where the work was carried out, and that, if accepted, it will not be published elsewhere in the same form, in English or in any other language, including electronically without the written consent of the copyright-holder. In particular, translations into English of papers already published in another language are not accepted.

No other forms of scientific misconduct are allowed, such as plagiarism, falsification, fraudulent data, incorrect interpretation of other works, incorrect citations, etc. The National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan follows the Code of Conduct of the Committee on Publication Ethics (COPE), and follows the COPE Flowcharts for Resolving Cases of Suspected Misconduct (http://publicationethics.org/files/u2/New_Code.pdf). To verify originality, your article may be checked by the originality detection service Cross Check <http://www.elsevier.com/editors/plagdetect>.

The authors are obliged to participate in peer review process and be ready to provide corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. All authors of a paper should have significantly contributed to the research.

The reviewers should provide objective judgments and should point out relevant published works which are not yet cited. Reviewed articles should be treated confidentially. The reviewers will be chosen in such a way that there is no conflict of interests with respect to the research, the authors and/or the research funders.

The editors have complete responsibility and authority to reject or accept a paper, and they will only accept a paper when reasonably certain. They will preserve anonymity of reviewers and promote publication of corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. The acceptance of a paper automatically implies the copyright transfer to the National Academy of sciences of the Republic of Kazakhstan.

The Editorial Board of the National Academy of sciences of the Republic of Kazakhstan will monitor and safeguard publishing ethics.

Правила оформления статьи для публикации в журнале смотреть на сайте:

[www: nauka-nanrk.kz](http://www.nauka-nanrk.kz)

ISSN 2518–1467 (Online),

ISSN 1991–3494 (Print)

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en>

Редакторы: *М.С. Ахметова, А. Ботанқызы, Р.Ж. Мрзабаева, Д.С. Аленов*

Верстка на компьютере *Г.Д. Жадырановой*

Подписано в печать 10.02.2022.

Формат 60x881/8. Бумага офсетная. Печать - ризограф.

17,5 п.л. Тираж 300. Заказ 1.